

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Валерія Миколаївна ТУРСЬКА,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD), Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського “Харківський авіаційний інститут”
<https://orcid.org/0000-0003-4911-7093>
valeriturskaya@outlook.com

Науковий керівник: *Спіцина Г. О., докт. юрид. наук, професор, завідувач кафедри права Гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського “Харківський авіаційний інститут”*

Відповідальність медичних працівників питання, яке постає кожного разу, коли хтось не отримав лікування належним чином. При виникненні необхідності притягнення до відповідальності медичного працівника постає питання спеціалізованої відповідальності та виокремлення причинно-наслідкового зв'язку, що стає певною перепоною через брак галузевих знань та недосконалість законодавства. Наразі законодавство не визначило поняття “медичної помилки” та “медичного злочину”.

Право на охорону здоров'я передбачено ст. 6 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” та включає в себе низку складових, які гарантують захист прав у разі надання некваліфікованої допомоги, а саме: право на кваліфіковану медичну та реабілітаційну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря та спеціаліста з реабілітації, вибір методів лікування та реабілітації відповідно до рекомендацій лікаря та спеціаліста з реабілітації, вибір закладу охорони здоров'я; право на відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди; право на оскарження неправомірних рішень та дій працівників, установ та органів охорони здоров'я; право пацієнта, який перебуває на стаціонарному лікуванні в закладі охорони здоров'я, на допуск до нього інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, а також священнослужителя для здійснення богослужіння та релігійного обряду; можливість проведення незалежної медичної експертизи [1].

Ст. 8 вищеназваного закону зазначається: “У разі порушення законних прав і інтересів громадян у сфері охорони здоров'я відповідні державні, громадські або інші органи, підприємства, установи та організації, їх посадові особи і громадяни зобов'язані вжити заходів щодо поновлення порушених прав, захисту законних інтересів та відшкодування заподіяної шкоди. Судовий захист права на охорону здоров'я здійснюється у порядку, встановленому законодавством.” [1].

Ця норма законодавства встановлює саме необхідність в поновленні порушених прав так і відшкодування шкоди, яка була завдана внаслідок порушення прав. Одним з основних порушень прав – є саме ненадання кваліфікованої допомоги. Ст. 37 Закону передбачає відповідальність за несвоєчасне і неякісне забезпечення необхідною медичною допомогою, що призвело до тяжких наслідків, винні особи несуть відповідальність відповідно до закону. Статтею 80 цього ж закону встановлюється, що особи, винні у порушенні законодавства про охорону здоров'я, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством [1].

Проте з огляду на Основи законодавства України про охорону здоров'я не визначається саме переліку за які саме дії у формі дій чи бездіяльності несуть відповідальність медичні працівники. У законі не наведено визначення поняття “медичний працівник”. Єдина згадка визначення цього поняття міститься в проекті Закону України “Про особливості діяльності закладів охорони здоров'я” від 31.10.25011 № 9386, в ньому зазначається, що медичний працівник - лікар або інша особа, яка здобула у встановленому законодавством порядку медичну освіту, відповідає кваліфікаційним вимогам, установленим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я, працює у закладі охорони здоров'я або як фізична особа – підприємець [2].

Якщо узагальнити вищенаведене, то медичні працівники є спеціальним суб'єктом, який чітко не окреслений законодавством, може нести цивільну, адміністративну, кримінальну та іншу відповідальність.

Зважаючи на збільшення кількості позовних заяв громадян щодо неналежного надання медичної допомоги, проблемам юридичної відповідальності медиків за професійні правопорушення треба приділяти значно більше уваги [3, с. 284].

Найжорсткішим видом відповідальності медичних працівників є кримінальна відповідальність. Кримінальна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що полягає у обов'язку особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння (злочин) зазнати обмежень прав у формі кримінального покарання. Підставою притягнення медичного працівника до кримінальної відповідальності є вчинення ним злочину. Важливим та достатньо дискусійним на сьогоднішній день є питання “професійних медичних злочинів”, адже саме за їх вчинення медичний працівник притягається до кримінальної відповідальності, як особливий суб'єкт злочину. Детальне визначення цієї категорії, на наш погляд, надає С.Г. Стеценко, який вказує, що під професійним злочином слід розуміти умисне або необережне діяння, вчинене медичним працівником при виконанні професійних обов'язків, заборонене кримінальним законом під загрозою покарання [6]. Вичерпний перелік таких злочинів міститься в Кримінальному кодексі України [3, с. 285].

Цивільно-правова відповідальність у сфері медичної діяльності – це варіант юридичної відповідальності, який виникає внаслідок порушення у галузі майнових або особистих немайнових благ громадян у сфері охорони здоров'я і який полягає переважно в необхідності відшкодування шкоди [4, с. 144]. Задля настання цивільно-правової відповідальності

необхідно встановити: протиправну поведінку у формі дії чи бездіяльності медичного персоналу, заподіяння шкоди пацієнту, причинний зв'язок між протиправністю настання шкідливих наслідків, вина заподіяваної шкоди. Складність встановлення причинно-наслідкового зв'язку при юридичному конфлікті у сфері медичної діяльності пояснюється самою природою медичної діяльності, суттю надання медичної допомоги. Сьогодні медицина стає все в більшій мірі вузькоспеціалізованою. З цієї причини за наявності в пацієнта певного захворювання до його лікування причетні як мінімум кілька медичних працівників [4, с. 148].

Адміністративна відповідальність медичного працівника — це різновид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні до медичних працівників, які вчинили адміністративні проступки, особливих санкцій — адміністративних стягнень [4, с. 149]. Статтею 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає наступні види адміністративних стягнень: попередження, штраф, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; суспільно корисні роботи; адміністративний арешт; арешт з утриманням на гауптвахті [5].

З огляду на адміністративні правопорушення, встановлені ст.44-1, 45, 45-1, 46 КУпАП, які мають відношення до спеціального суб'єкту – медичного працівника, єдиним видом адміністративного стягнення, яке застосовується – є штраф.

Останнім видом юридичної відповідальності, передбаченої законом, є дисциплінарна відповідальність. Дисциплінарна відповідальність медичного працівника — це окремий варіант юридичної відповідальності, яка настає у випадку порушення трудових обов'язків. Слід особливо підкреслити, що мова йде саме про порушення трудових обов'язків медичного працівника. Причому, якщо розглядати дані порушення, то дисциплінарна відповідальність - найменш суворий варіант [4, с. 151]. Законодавцем встановлено два види відповідальності, а саме: догана та звільнення. Відповідальність настає внаслідок порушення трудового законодавства, а саме прав та обов'язків працівника перед роботодавцем.

Отже, відсутність визначення “медичний працівник” в чинному законодавстві не дає чітких меж окреслення спеціального суб'єкту відповідальності. Проте у законодавстві встановлено кримінальну, цивільну, адміністративну та дисциплінарну відповідальність медичних працівників. З чого випливає, що відсутність чіткого встановлення суб'єкта відповідальності “розмиває” перелік осіб, які можуть бути притягнені до такої відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров’я”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (Дата звернення 28.02.2023 р.)
2. Проект Закону України “Про особливості діяльності закладів охорони здоров’я” від 31.10.2011 №9386. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF78Q00A?an=3> (Дата звернення 28.02.2023 р.)
3. Галкін І. Г. Кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), М. А. Польовий (відп. секр.) [та ін.] ; НУ “ОЮА”, Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2015. Вип. 55. С. 283-292. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/3180> (Дата звернення 28.02.2023 р.)
4. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я. Медичне право України : підручник. / За заг. ред. д.ю.н., проф. С. Г. Стеценка. К.: Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. 507 с. URL: <https://medcoledg.ucoz.ru/Likspr/pravo/medpravoua2008.pdf> (Дата звернення 28.02.2023 р.)
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n112> (Дата звернення 28.02.2023 р.)